

Психолого-педагогічна підготовка викладачів

Лідія Кайдалова,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки і
психології, Національний
фармацевтичний університет
Світлана Мосенцева,
асистент,
Національний фармацевтичний
університет

*Людина не може по-справжньому удосконалюватись, якщо не допомагає
удосконалюватись іншим.*

Ч. Діккенз

Психолого-педагогічна підготовка викладача є необхідною для успішної педагогічної діяльності.

Питання педагогічної майстерності завжди були предметом уваги багатьох видатних вітчизняних та зарубіжних педагогів і психологів. Достатньо назвати відомі імена І. Зязюна, Я. Коменського, К. Ушинського, А. Дістервега, А. Макаренка, В. Сухомлинського та ін.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що у наукових працях учених висвітлені питання психолого-педагогічної підготовки викладача, професійної підготовки та педагогічної майстерності педагога в різні часи; особистісні якості педагога; умови формування педагогічної майстерності та її складники [1-6].

Незважаючи на значну кількість публікацій, педагогічна майстерність сучасного викладача вищого навчального закладу потребує подальшого дослідження.

Метою нашої статті є аналіз теоретичних підходів до психолого-педагогічної підготовки, удосконалення педагогічної майстерності та висвітлення досвіду підвищення кваліфікації викладачів у Національному фармацевтичному університеті.

Зокрема, вітчизняний учений І. Зязюн, педагогічну майстерність визначає як високе та постійно удосконалюване мистецтво виховання і навчання, доступне кожному педагогу, в основі якого знання, уміння і здібності, які формуються [3].

Педагог-майстер досягає високих результатів професійної діяльності, володіє індивідуальним стилем роботи, реалізує свій творчий потенціал за рахунок знання психології студентів і умілого конструювання педагогічного процесу. Педагогічну творчість і педагогічну майстерність С. Сисоєва розглядає як досконале творче виконання педагогом професійних функцій на рівні мистецтва [6].

Викладач ініціативно і творчо підходить до професійної діяльності, є генератором ідей. Він здатний відходити від традиційних схем, швидко вирішувати проблемні ситуації. Його діяльність відрізняється оригінальністю прийомів взаємодії з опорою на рефлексію. Крім цього такий викладач здатний бачити проблему в цілому, уміє загострити увагу на головному. На даному етапі яскраво виявляється індивідуальний стиль діяльності [5].

Критеріями педагогічної майстерності педагога виступають такі ознаки його діяльності, як гуманність, науковість, педагогічна доцільність, результативність, демократичність, творчість, оригінальність, самовдосконалення тощо.

Прояв майстерності викладача полягає в успішному вирішенні професійно-педагогічних завдань та високому рівню організації навчально-виховного процесу; у тих якостях особистості педагога, які породжують цю діяльність та сприяють її успішності. Професійно значимі та особистісні якості педагога полягають не лише в професійних знаннях та уміннях, а й у сукупності якостей викладача, які дозволяють йому творчо та продуктивно здійснювати педагогічну діяльність.

Психолого-педагогічну підготовку викладачів на щомісячних циклах провадить кафедра педагогіки і психології Національного фармацевтичного університету, яка утворена у 2004 році (табл. 1).

Цикли підвищення кваліфікації викладачів

Цикл підвищення кваліфікації	Загальна кількість годин	Форми і методи навчання
Вища освіта і Болонський процес	156	Мультимедійні лекції. Проблемні лекції. Інтерактивні семінари. Метод проектів
Основи педагогічної майстерності викладачів	156	Мікро-викладання. Коучинг. Ділові ігри. Тренінги
Психологія управління персоналом	72	Мультимедійні лекції. Тренінги. Вирішення ситуативних завдань
Сучасна організація навчально-виховного процесу	108	Лекції-конференції. Методи активного навчання. Рольові ігри. Тестовий контроль
Основи педагогіки, психології та організації навчального процесу	234	Мультимедійні лекції. Слайд-лекції. Тренінги. Інтерактивні семінари. Дидактичні ігри
Сучасна технологія навчання	156	Бінарні лекції. Мультимедійні лекції. Ділові ігри. Тестовий контроль
Адміністрування курсів дистанційного навчання	156	Мультимедійні лекції. Інформаційні технології. Комп'ютерні технології. Індивідуальне навчання

Навчальний процес будується на засадах андрогогіки, що передбачає індивідуальний підхід, особистісно орієнтоване навчання, диверсифікацію форм і методів навчання, багатоваріантність методик та педагогічних технологій тощо.

Щорічно на кафедрі проходять підвищення кваліфікації близько 220 викладачів. Серед них завідувачі кафедр, професори, доценти, асистенти, викладачі Національного фармацевтичного університету, Харківського державного медичного університету, Івано-Франківського державного

медичного університету, Кримського державного медичного університету, Харківського коледжу медичного обладнання та ін.

Зміст програм циклів спрямований на формування компетентностей, професійно значущих та особистісних якостей викладача. Зміст постійно оновлюється з урахуванням змін, що відбуваються в умовах європейської та світової інтеграції вітчизняної вищої освіти в освітній і науковий простір.

При відборі та формуванні змісту навчання, виходячи з його цільового спрямування, нами враховано контингент слухачів, наявність вченого звання, ученого ступеня, досвід педагогічної діяльності та ін. (професори, доценти, викладачі, асистенти), попередньо здобуту ними освіту, індивідуальні інтереси й потреби тощо. У навчально-виховному процесі також враховано вікові особливості, рівень психолого-педагогічної підготовки, фахову освіту, рівень володіння педагогічними технологіями, здатність до самовдосконалення та самонавчання; наявність бажання «навчатись протягом життя».

Програми циклів структуровано за модулями та змістовими модулями, серед яких: Управління навчально-виховним процесом; Організація навчально-виховного процесу, Вища освіта і Болонський процес, Педагогіка вищої освіти, Педагогічна психологія, Педагогічна майстерність викладача, Методологія психолого-педагогічних досліджень та ін. Кожен модуль містить декілька змістових модулів, які є інваріантними і зміст яких формується залежно від програми циклу та контингенту викладачів.

Серед організаційних форм навчання переважають діалогові лекції, лекції-бесіди, лекції-дискусії, лекції-прес-конференції та ін.; інтерактивні семінари, практичні заняття, ділові та рольові ігри, навчання в міні-групах, тренінги та індивідуальні консультації.

Лекційне викладання на циклах спрямоване на вироблення умінь та навичок творчого вдосконалення, опрацювання великої кількості інформації, опанування новим матеріалом тощо. Навчання носить випереджувальний характер.

Перехід на нові форми навчання в системі післядипломної освіти зумовив упровадження інтерактивного навчання, інноваційних форм, методів та технологій навчання серед яких: «круглі столи», дискусії, тренінги, особистісно орієнтоване та проблемне навчання, елементи дистанційного навчання.

Навчання слухачів ґрунтується на принципах співробітництва, взаєморозуміння, довіри та колегіальності.

Індивідуальне навчання враховує рівень психолого-педагогічних знань та вмінь (результати вхідного контролю, тестування), досвід педагогічної діяльності, обрану тему випускної роботи та психолого-педагогічних досліджень, що проводяться викладачем.

Викладачам пропонується проведення тренінгових вправ з метою формування умінь педагогічної техніки, ораторського мистецтва.

Уміння педагогічної техніки являють собою сукупність умінь та навичок, необхідних для стимулювання активності як окремих студентів, так і колективу в цілому:

- уміння вибрати правильний стиль і тон у спілкуванні зі студентами, управляти їх увагою, темпом діяльності;
- управляти своїм тілом;
- регулювати свій психічний стан (викликати за замовленням почуття радощів, гніву тощо);
- володіти технікою інтонування для вираження різних почуттів (прохання, вимога, питання, наказ, рада, побажання);
- викликати прихильність до себе співрозмовника;
- образно передавати інформацію;
- мобілізувати творче самопочуття перед майбутнім спілкуванням тощо.

Поширеним методом є дискусія, яка являє собою діалогову форму мовної діяльності, під час якої ведеться боротьба між різними думками, поглядами, переконаннями. Дискусія ґрунтується на засадах відкритого, доброзичливого обговорення актуального, але суперечливого питання. Це евристична бесіда –

спеціально запрограмоване обговорення теоретичних питань навчальної програми, котрі зазвичай, розпочинаються з формулювання питання, його обговорення і поступовий перехід в дискусію [1].

Досить ефективними є індивідуальні консультації викладачів з актуальних питань: психолого-педагогічної науки, педагогічної техніки, сучасних педагогічних технологій та впровадження їх у навчально-виховний процес, особистісно орієнтованого навчання, іміджу сучасного викладача, акторської педагогіки; акмеологічні засади у вдосконаленні викладача тощо.

Самостійна робота слухачів циклів підвищення кваліфікації передбачає опрацювання психолого-педагогічної літератури, робота з інформацією в мережі Інтернет, проведення психолого-педагогічних досліджень, написання випускної роботи, підготовка та написання рефератів, аудиторна самостійна робота, підготовка до захисту випускної роботи та ін.

Підсумковим контролем для слухачів циклів є виконання та захист творчої випускної роботи. Творчі випускні роботи слухачів передбачають теоретичні обґрунтування та впровадження сучасних освітніх інновацій у навчально-виховний процес; розроблення нових навчальних програм з дисциплін; висвітлення особистого та новаторського педагогічного досвіду; впровадження сучасних комп'ютерних та інформаційних технологій, інтерактивних методів навчання; розробку авторських методик навчання; нових методик контролю та оцінювання рівня навчальних досягнень студентів тощо.

Високий рівень психолого-педагогічної підготовки та педагогічної майстерності викладача є запорукою успішної педагогічної діяльності, позитивного іміджу як самого викладача, так і навчального закладу, в цілому.

Подальші дослідження кафедри педагогіки і психології Національного фармацевтичного університету спрямовані на пошук та впровадження у навчальний процес ефективних форм, методів і технологій підвищення педагогічної майстерності викладачів, які сприятимуть успішній та якісній освітній діяльності сучасних викладачів.

Література

1. Бадмаев Б. Ц. Методика преподавания психологии: Учеб.-метод. пособие для преподавателей и аспирантов вузов. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – С. 138.
2. Герцюк Д. Психолого-педагогічна підготовка викладача як умова організації взаємодії зі студентами у вищих навчальних закладах // Вісник Львів. ун-ту. Серія. «Педагогіка». – 2005. – Вип. 19. – С. 176-182.
3. Зязюн И. А. Основы педагогического мастерства. – К.: Вища шк., 1987. – С. 20.
4. Карандашев В. Н. Методика преподавания психологии: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2007. – С. 221-222.
5. Приходько А. И., Щокина Н. Б. Основы педагогического мастерства: Учебно-методическое пособие для студентов высших учебных заведений. – Харьков: издатель Шуст А.И., 2001. – С. 7-8.
6. Сисоева С. О. Основы педагогічної творчості: Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – С. 106-107.